

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента,
доцента кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнського національного університету,

Галини Василевської

на дисертацію Валігури Тетяни Володимирівни
«Фіскальні імперативи зменшення нерівності доходів і багатства в суспільстві»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
галузі знань 07 – Управління та адміністрування

Актуальність теми. Характерною ознакою сучасного суспільства є суттєва нерівність у доходах населення, котра істотно посилилася впродовж останніх років під впливом багатьох об'єктивних та суб'єктивних причин. Складна соціально-економічна ситуація в країні та трансформаційні процеси, які охопили усі сфери суспільного життя, призвели до загострення низки соціальних проблем. Спостерігається високий рівень безробіття, падіння реальних доходів населення, зниження його купівельної спроможності, відбувається відплив висококваліфікованих кадрів за кордон, загострюються проблеми бідності та нерівності. Суттєва соціальна нерівність, яка є перешкодою на шляху до подальшого економічного розвитку вимагає вивчення чинників, що на неї впливають та оцінки її сучасного стану і переконує в необхідності підвищення регуляторного впливу держави з тим, щоб соціально-економічна диференціація населення не досягла критичного рівня. Саме тому дослідження проблеми посилення нерівності розподілу доходів населення в Україні є сьогодні досить значимим і необхідним.

Дисертаційне дослідження Валігури Тетяни Володимирівни є актуальним в умовах сьогодення, адже визначення відповідної теперішнім соціально-економічним процесам імперативності у сферах справляння податків, здійснення видатків бюджету та надання соціальних трансфертів сприятиме зниженню нерівності доходів та багатства в суспільстві, яка стала особливо відчутною в умовах воєнного стану в Україні. Наукова робота авторки присвячена обґрунтуванню та розвитку теоретичних і методичних основ формування

фіскальних імперативів зменшення нерівності доходів і багатства в суспільстві та розробці практичних рекомендацій щодо їх застосування в Україні.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Викладені у дисертаційній роботі висновки та узагальнення мають достатній рівень наукового обґрунтування. Повнота і раціональність застосування методологічного апарату, широкого кола українських та іноземних наукових джерел підтверджує достовірність викладених ідей та положень. Послідовність викладення матеріалу, логічна узгодженість, а також вдалі узагальнення та висновки забезпечують цілісність роботи та її міждисциплінарний характер.

Для вирішення поставлених у дисертаційній роботі завдань авторкою застосовано методи системного підходу, теоретичного узагальнення, наукової абстракції, аналізу і синтезу, індукції й дедукції, історичний та логічний методи – при науковій концептуалізації регулювання розподілу доходів і багатства та обґрунтуванні теоретичного базису застосування інструментарію фіскальної політики для зменшення нерівності такого розподілу; аксіоматико-дедуктивний метод – у процесі здійснення типологізації фіскальних імперативів зниження нерівності доходів та багатства в суспільстві. При дослідженні впливу фіскальних інструментів на розподіл доходів і багатства в Україні було використано розрахунково-аналітичний та економіко-статистичний методи, а також методи порівняння й групування, формалізації, інтегральної оцінки, факторного та кореляційного аналізу. Метод економіко-математичного моделювання застосовано з метою доведення гіпотези про дієвість прогресивної системи оподаткування доходів громадян в частині зниження їх нерівності. Табличний і графічний прийоми мали місце при візуалізації отриманих результатів дослідження.

Інформаційну і фактологічну базу дослідження становлять Конституція України; нормативно-правові акти з питань фіскальної політики; монографічні дослідження; публікації у періодичних й інших виданнях зарубіжних і українських учених та практиків; публікації та аналітичні матеріали

міжнародних організацій; статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Податкової служби України, Національного банку України, інших міністерств і відомств України; матеріали круглих столів, форумів, наукових конференцій та власні розрахунки авторки, отримані за допомогою використання сучасного спеціалізованого програмного забезпечення; інтернет-ресурси.

Отже, вдало підібрана методологічна основа та широка інформаційна і фактологічна база дослідження дають змогу стверджувати, що наведені в роботі наукові положення висновки та рекомендації мають достатній рівень обґрунтованості і достовірності.

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи.

Дисертація Валігури Тетяни Володимирівни має чітку структуру, представлену вступом, трьома розділами, висновками до них, загальними висновками, списком використаних джерел і додатками. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 245 сторінок (основний текст – 197 сторінок). Список використаних джерел налічує 261 найменування на 24 сторінках. Дослідження містить 30 таблиць, 30 рисунків, 15 додатків, розміщених на 24 сторінках.

У вступі (с. 4 – 13) авторкою обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, науково коректно сформульовано мету, яка конкретизується у завданнях, визначено об'єкт та предмет, окреслено систему використаних у роботі дослідницьких методів, розкрито наукову новизну та практичну значущість результатів дослідження.

У першому розділі дослідження (с. 14 – 74) поглиблено концептуальні основи розподілу доходів і багатства шляхом обґрунтування сутності цих категорій та асиметрій їх розподілу за суб'єктами. Авторка пропонує власні визначення категорій досліджуваних дефініцій. Також, у цьому розділі обґрунтовано механізм фіскального регулювання доходів та багатства у суспільстві й удосконалено класифікацію видатків шляхом виокремлення класифікаційної ознаки – спосіб впливу на добробут населення. У дисертації представлено широкий та конкретизований підходи до трактування сутності

поняття «фіскальні імперативи зниження нерівності доходів та багатства в суспільстві». Виділено авторкою формальні й неформальні імперативи формування і використання фінансових ресурсів держави, які передбачають зниження нерівності доходів та багатства в суспільстві.

У другому розділі дисертації (с. 75 – 136) Тетяна Валігура проводить оцінювання конкурентоспроможності податкової системи України в частині збереження та примноження національного багатства. Нею обґрунтовано важливу роль соціальних трансфертів з фондів соціального страхування у підвищенні рівня доходів малозабезпечених верств населення. Також у цьому розділі показано недотримання в Україні базового фіскального імперативу зниження нерівності доходів і багатства в суспільстві та більшості інших імперативів формування та використання фінансових ресурсів держави.

У третьому розділі (с. 137 – 192) розглянуто світовий досвід фіскального згладжування нерівностей розподілу доходів і багатства. Обґрунтовано авторкою перспективи формування неформальних фіскальних імперативів зниження нерівності доходів та багатства в Україні на теперішньому етапі розвитку суспільства. В роботі виділено ефекти консолідації інструментів фіскальної політики для зменшення нерівності доходів та багатства в Україні.

Усі наукові положення, висновки та рекомендації, які сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані, відповідають темі та меті роботи, достатні за обсягом та рівнем репрезентативності емпіричного матеріалу. Отже, поставлена мета – «розвинути теоретичні та методичні основи формування фіскальних імперативів зменшення нерівності доходів і багатства в суспільстві та напрацювати практичні рекомендації щодо їх застосування в Україні» – досягнута повною мірою.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів дослідження. У роботі поглиблено теоретико-концептуальні та методичні засади використання інструментів фіскальної політики і напрацьовано пропозиції науково-практичного характеру щодо їх застосування в Україні для зменшення нерівності доходів та багатства. Зазначені авторкою формулювання

новизни є точними та відповідають поставленим завданням й отриманим висновкам.

У процесі критичного аналізу напрацювань фінансової науки запропоновано авторські визначення категорій «дохід» та «багатство», виявлено відмінності та встановлено взаємозв'язки між ними й обґрунтовано методологічні засади дослідження асиметрій у розподілі доходів та багатства населення, суб'єктів господарювання та держави.

У дисертації авторкою встановлено, що найвагоміший вплив на зменшення нерівності доходів та багатства в суспільстві мають податки, видатки бюджету та соціальні трансферти. Також у роботі виокремлено широкий та конкретизований підходи до трактування сутності поняття «фіскальні імперативи зниження нерівності доходів та багатства в суспільстві» (с. 61 - 71).

У процесі дослідження авторка обґрунтовує перспективи формування неформальних фіскальних імперативів зниження нерівності доходів та багатства в Україні на теперішньому етапі розвитку суспільства. Виділено об'єктивні та суб'єктивні детермінанти утвердження середовища таких імперативів. Встановлено, що, незважаючи на низький економічний розвиток та рівень забезпечення соціальних стандартів, в Україні починає формуватися сприятливе середовище для утвердження досліджуваних імперативів.

Необхідно зазначити, що матеріали дисертаційної роботи Валігури Тетяни Володимирівни є складовою таких науково-дослідних тем Західноукраїнського національного університету: «Діджиталізація фіскального простору в контексті забезпечення національної безпеки України» (державний реєстраційний номер 0121U109486), «Фіскальні виклики та асиметрії в умовах трансформації публічних фінансів: українські реалії» (державний реєстраційний номер 0117U000146), «Пріоритети фіскальної політики України в умовах дивергенцій митно-податкових інститутів» (державний реєстраційний номер 012218U000765), «Фіскально-регулюючі домінанти забезпечення митної безпеки в Україні» (державний реєстраційний номер 0119U100529). У межах даних тем авторка обґрунтувала концептуальні основи теорії та практики

фіскального регулювання розподілу доходів та багатства, з'ясувала проблеми функціонування інструментарію фіскальної політики та сформувала ряд фіскальних імперативів зменшення нерівності доходів та багатства в суспільстві.

Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій дисертації в опублікованих працях. За основними науковими результатами дисертаційної роботи опубліковано 19 наукових праць, у тому числі: 5 статей – у наукових фахових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах; 1 стаття – у виданні, що внесено до реєстру міжнародної наукометричної бази Web of Science; 13 публікацій – у збірниках за матеріалами міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, круглих столів. Публікації здобувача повною мірою висвітлюють основні наукові положення кваліфікаційної роботи. Порушень академічної доброчесності у публікаціях авторки та дисертації виявлено не було.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Загалом, позитивно оцінюючи здійснене наукове дослідження та враховуючи результати дисертаційної роботи, варто зазначити, що вона містить окремі положення, які мають дискусійний характер, а саме:

По-перше, у першому розділі дисертації (параграф 1.1) авторка розглядає сутність категорії «дохід» з метою подальшого її порівняння із сутністю категорії «багатство», і пропонує певні ознаки досліджуваної категорії (рис. 1.1, с. 20). На мою думку, таке дослідження виграло б, якби авторка виокремила як одну з ознак категорії «дохід» формування податкового зобов'язання.

По-друге, здобувачка здійснила системний аналіз впливу окремих елементів податків на прибуток та доходи юридичних осіб (с. 20 – 21), а тому доречно було б доповнити теоретичну частину роботи дослідженням поняття «прибуток».

По-третє, вагомим здобутком дисертаційної роботи є проведене у другому розділі дослідження показників оцінювання конкурентоспроможності податкової системи України (с. 75 – 94). Проте, дискусійним є перелік показників, які використані авторкою для оцінювання такої

конкурентоспроможності, зокрема віднесення до них ставки акцизного податку на продукти енергії (таблиця 2.5, с. 92 - 93).

По-четверте, на сторінці 157 дисертації авторка зазначає, що «економічна культура є проявом рівня культури суспільства загалом, оскільки неможливо досягнути високих показників економічної культури без її прояву в інших суспільних сферах». Разом із цим, стверджує, що «прояв цього явища залежить від багатьох факторів як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру», однак не називає, які саме фактори впливають на економічну культуру.

Вищевказані зауваження не знижують наукову новизну дисертаційної роботи та носять рекомендаційний характер.

Загальний висновок про дисертаційну роботу. Дисертація Валігури Тетяни Володимирівни на тему: «Фіскальні імперативи зменшення нерівності доходів і багатства в суспільстві», є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому отримано нові результати, що в сукупності вирішують поставлені авторкою завдання. За своїм науковим рівнем, глибиною теоретичних розробок, практичним значенням здобутих результатів, висновків і рекомендацій, структурою, мовою та стилем викладення матеріалу дисертація відповідає вимогам Постанови КМУ «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р. №44 та Наказу МОН «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 №40, а здобувачка, Валігура Тетяна Володимирівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування галузі знань 07 – Управління та адміністрування.

Рецензентка:

доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнського
національного університету,
кандидат економічних наук,
доцент

Галина ВАСИЛЕВСЬКА

Підпис	
Завіряю:	
НАЧАЛЬНИК ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ	